

Mgr. Tereza Češková, Mgr. Karolína Pešková, Ph.D.
IVŠV, PdF MU

Analýza výukových situací rozvíjejících kompetenci k řešení problémů ve výuce přírodovědy na 1. stupni ZŠ

Prezentace vznikla za podpory stipendijního fondu PdF MU a projektu KUME (MUNI/A/0813/2013).

Cíl prezentace

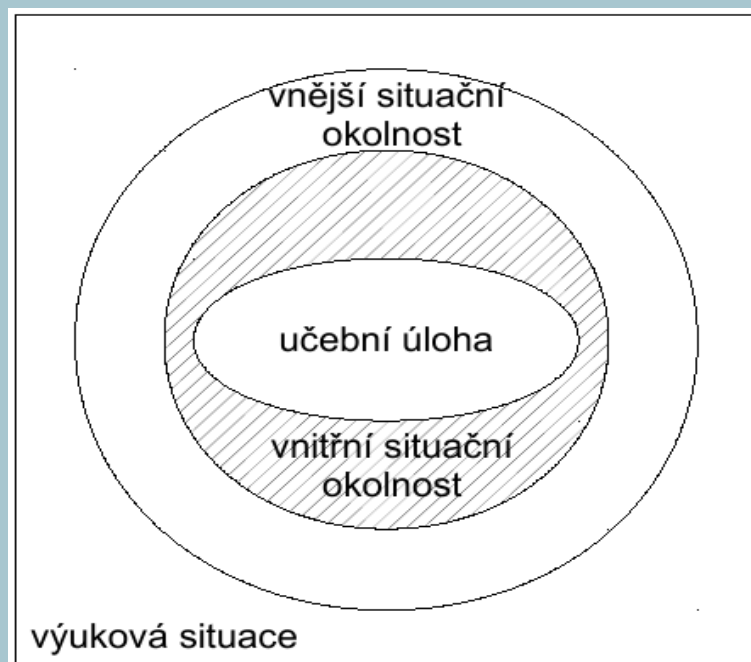
- Představení metodologie výzkumu problémových výukových situací v přírodovědě
  - Ilustrace metodologie na konkrétní vyučovací hodině (1 z 10 IVŠV videostudií 1. stupně natočených v letech 2010/2011)

Učební úloha: každá otázka či výzva vyvolávající učební činnost

Běžná učební úloha (neproblémová)	Problémová učební úloha
Orientovaná na učební cíl	Orientovaná na žáka
Vychází z probíraného tématu	Vychází z reálného života
Řeší učivo z konkrétního předmětu	Je obvykle mezioborového charakteru
Opakuje a procvičuje dříve probrané učivo	Staví na předchozích znalostech
Obsahuje dobře strukturovaný problém	Obsahuje špatně strukturovaný problém
Obvykle zařazena do systému na sebe navazujících úloh, z nichž každá má své konkrétní zadání	Obvykle zařazena do systému na sebe navazujících úloh, které ale žáci musí sami rozklíčovat (nejsou explicitně zadány a pojmenovány)
Obvykle řešena samostatně	Obvykle řešena ve skupině
Obvykle jedno řešení	Obvykle více možných řešení
Zaměřuje se na zopakování konkrétní části daného oboru	Obsahuje transfer nově získaných poznatků mezi různými kontexty / obory
Učitel žáky vede	Učitel je pouze zadavatelem učební úlohy
Zadány informace, které žáci potřebují k řešení	Žáci musí vybrat podstatné informace
Rozvíjí samostatnost v řešení	Rozvíjí komunikační dovednosti a divergentní náhled

Výuková situace

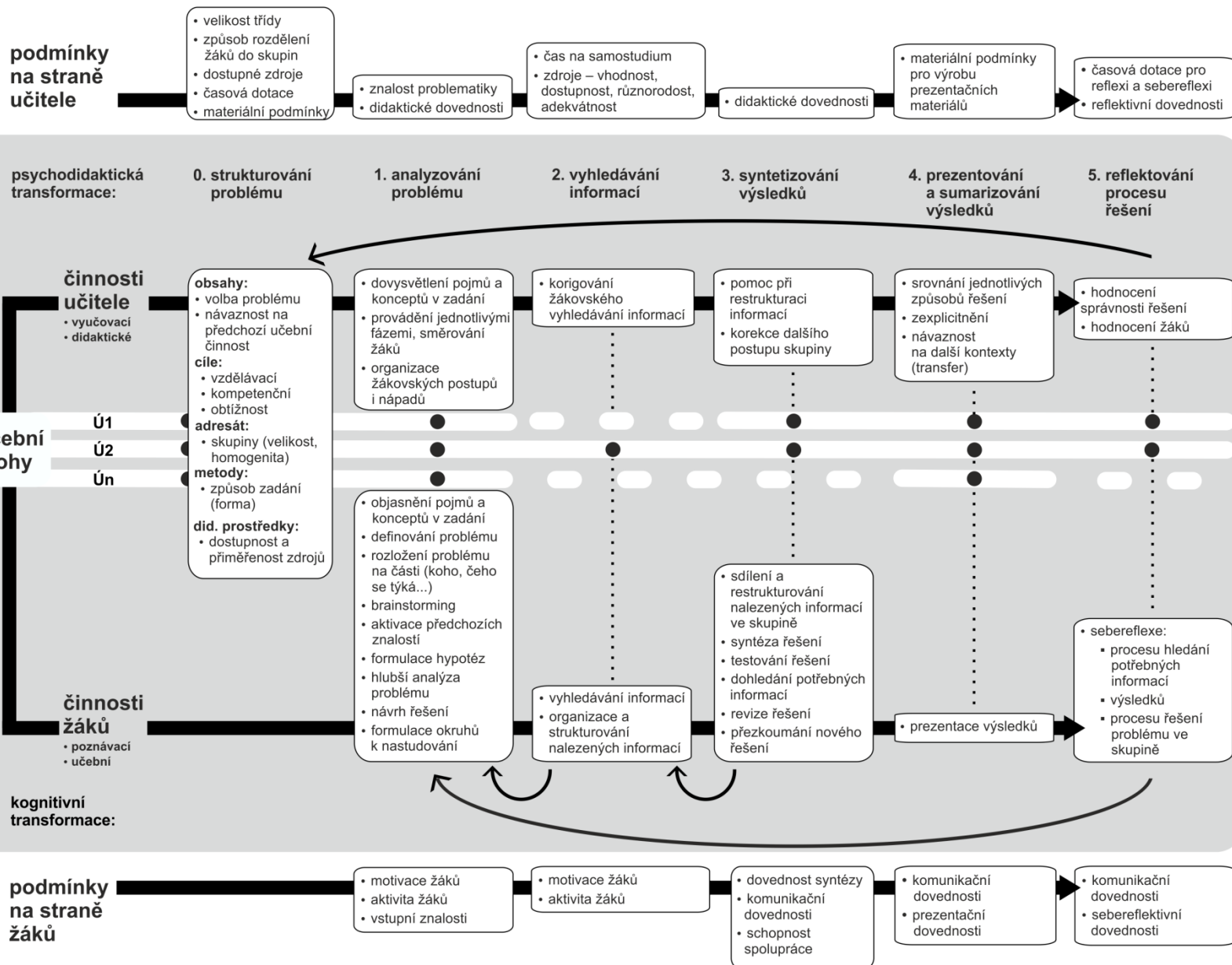
- konkrétní shoda okolností (viz dále), jež je omezena místem a časem, během níž je jedinec vystaven působení vlivů s určitým výukovým cílem, které mu učitel předkládá (učební úlohy a vnitřní situační okolnosti výukové situace, jejímž jsou jádrem) a na které žák určitým způsobem reaguje (viz výše, srov. Pelikán, 1995, s. 48).

Model výukové situace rozvíjející kompetenci k řešení problémů

vnější situační okolnosti

vnitřní situační okolnosti

Cíle výzkumu

Práce je rozdělena do dvou částí. Hlavním cílem první části je analyzovat způsob užití učebních úloh rozvíjejících kompetenci k řešení problémů v přírodovědě na 1. stupni.

Dílčí cíle:

- Identifikovat problémové učební úlohy ve videozáznamu.
- Popsat výukové situace, v jejichž jádrech se problémové učební úlohy nacházejí.
- Analyzovat vybrané aspekty VS rozvíjejících kompetenci k řešení problémů.
- Skrze jednotlivé kazuistiky popsat souhrnné charakteristiky užívání VS rozvíjejících kompetenci k řešení problémů.

Hlavním cílem druhé části je navrhnout alterace vybraných VS tak, aby relativně lépe rozvíjely kompetenci k řešení problémů.

Metodologie

1. Identifikace učebních úloh

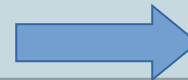
2. Výběr problémových úloh

3. Popis výukových situací, v jejichž jádrech se dané problémové úlohy nachází (strukturovaná anotace)

4. Popis souhrnných charakteristik užívání VS rozvíjejících kompetenci k řešení problémů v přírodovědě – skrze jednotlivé kazuistiky

Metodologie

1.	Identifikace učebních úloh	70	
2.	Výběr problémových úloh	11/7	
3.	(1) Vychází z reálného života (2) Obsahuje špatně strukturovaný problém (3) Je mezioborového charakteru		
4.	(4) Učitel je pouze zadavatelem úlohy (5) Obsahuje v sobě systém na sebe navazujících kroků, které ale žáci musí sami rozklíčovat (nejsou explicitně zadány a pojmenovány) (6) Je řešena ve skupině (7) Má více řešení		
(1) Souhrn	(f) navaznosti na předchozí VS		
o Které fáze	(g) fází řešení problémové úlohy		
o Jak jsou	(h) jádrové činnosti dané VS		
o V jaké			
o Jakým			

(2) Souhrnné charakteristiky fází řešení problémové učební úlohy:

- o Jak jsou jednotlivé fáze zastoupeny v řešení problémových úloh?
- o Jaké jsou jádrové činnosti v jednotlivých fázích?
- o Jaké shodné znaky vykazují jednotlivé fáze řešení problémové úlohy?
- o Jaké shodné znaky (okolnosti) vykazují problémové učební úlohy (organizační formy, didaktické prostředky, způsob zadání (písemně, ústně), zdroj (učebnice, učitelova promluva...)?

ad c) organizační formy užité při VS
(KS převzat od Janíka a Mikové (2006, s. 68—71),
upraven podle Václavíka (2002, s. 293):

7x hromadná výuka

ad d) prostor v rámci třídy (vlastní KS):

3x v lavicích, 4x na koberci

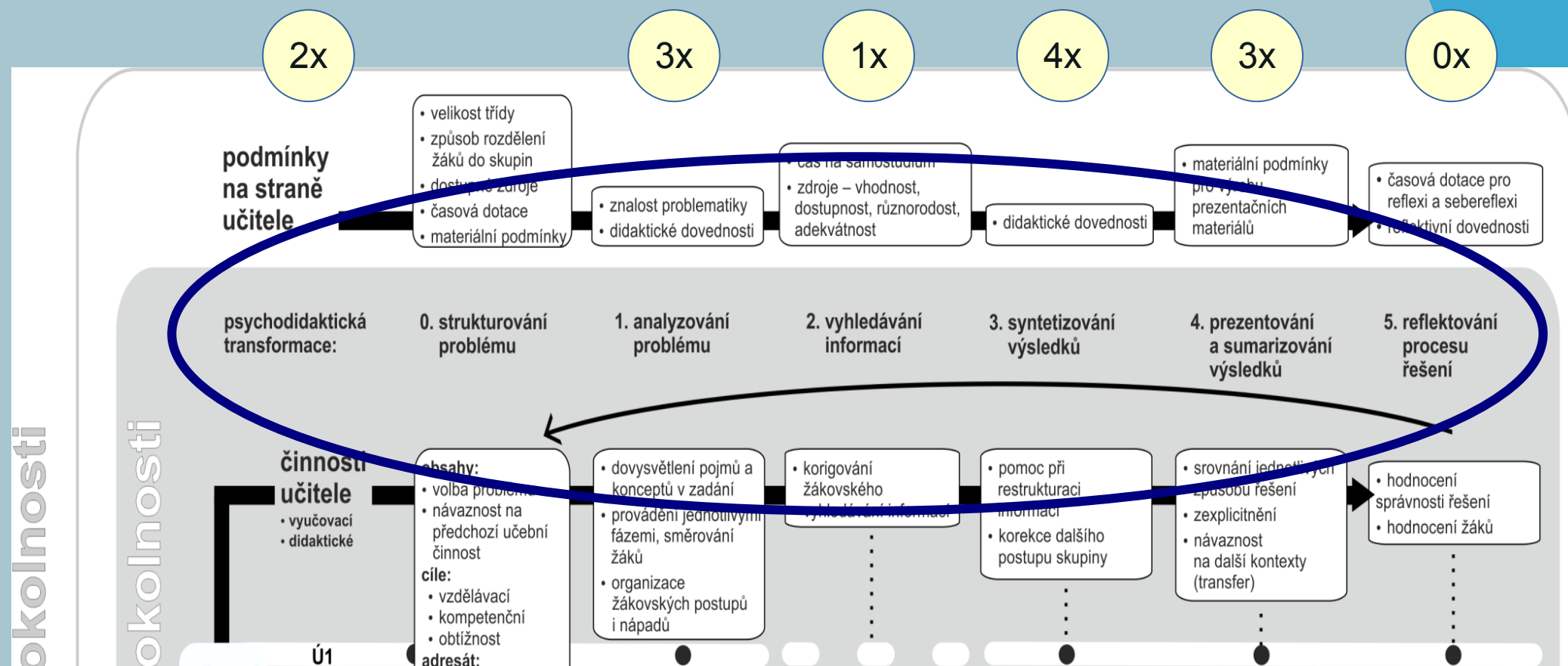
ad e) užité didaktické prostředky (Janík et al., 2007, s. 86):

3x učebnice, 2x bez DP, reálie, obraz, 1x encyklopedie

ad h) fáze řešení problémové úlohy

Model výukové situace rozvíjející kompetenci k řešení problémů

Výhledy

- zpřesnění charakteristik jednotlivých fází
- teoretické ukotvení jádrových činností
- pilotáž a případná modifikace nástroje
  - vlastní výzkum (10 IVŠV videostudií 1. stupně)

Děkuji za pozornost.